

Секція: Економічна теорія та історія економічної думки

Мартин О.М.

доцент кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту,

кандидат економічних наук,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів,

Україна

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФЕНОМЕН: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ СУТІ

На сучасному етапі розвитку людства об'єктивно формуються соціально орієнтовані національні економіки, наріжним каменем економічної політики більшості розвинутих країн світу стає всебічний розвиток людини, максимальне задоволення її матеріальних і духовних потреб. Як наслідок, відбувається соціалізація економічного механізму, зростає його соціальна спрямованість, стає тіснішим взаємозв'язок соціальних завдань з матеріальними параметрами економічної системи.

Соціалізація як процес посилення соціальної спрямованості економічного розвитку досліджується в економічній літературі впродовж усього періоду становлення та розвитку економічної теорії (політичної економії) як науки. Потужні дослідження соціалізації в Україні обумовлені трансформаційними перетвореннями в національній економіці в напрямку запровадження соціально орієнтованої ринкової економіки.

Міра соціальності визначає рівень соціально-економічного розвитку економічної системи, функціонування суспільства завжди має соціальне забарвлення, з одного боку, а з іншого – людина є як найважливішим економічним ресурсом, так і метою соціально-економічного розвитку. Російський економіст Л.І. Абалкін зауважує, що в сучасній концепції «соціальних альтернатив» системним атрибутом є міра соціальності [1, с.581]. Як правило, під соціалізацією здебільшого розуміють використання певної частини грошового доходу на задоволення соціально-матеріальних і соціально-духовних потреб людини.

Ю.К. Зайцев стверджує, що соціалізація, у загальному розумінні цього поняття, означає процес засвоєння людиною певної системи знань, норм та цінностей, які дозволяють їй функціонувати як повноправному члену суспільства, забезпечувати позитивну та конструктивну спрямованість своїх відносин з іншими людьми у будь-якій сфері власних інтересів [9, с. 4]. Такої ж точки зору притримується Ю.Г. Биченко [6], а також В.В. Капильцова, яка зауважує, що соціалізація економіки «повинна супроводжуватись стрімким зростанням цінності кожного окремого найманого працівника., а також формуванням певного інтелектуального капіталу...» [11, с.82].

Українські економісти Г.І. Башнянин [2; 3; 4; 5], Л.Я. Гончарук [3], Г.С.Третяк [3] у наукових працях обґрунтовують багатовимірність понять «соціалізація», яку трактують як процеси посилення соціальної орієнтації економічного розвитку, усупільнення та розширення суспільного сектора національної мікроекономічної системи. На підставі комплексного розуміння процесів соціалізації та соціальної політики автори виділяють три їх типи: соціально-економічну та функціональну соціалізацію як процеси усупільнення та відповідного використання грошового доходу та формаційну соціалізацію як процес розширення суспільного сектора національної мікроекономічної системи. Автори обґрунтовують економічну ефективність макроекономічної та мікроекономічної соціалізації економічних систем.

Системний аналіз соціалізації, соціалізаційних процесів й закономірностей їх розвитку дає підставу науковцям розглядати соціалізацію в контексті формування соціальної політики, визначення функцій соціальної відповідальності держави, сфери бізнесу і громадянського суспільства як засобів підтримання соціальної безпеки у довгостроковій перспективі [8]. І.О. Стеблянко розглядає соціалізацію економіки як процес раціоналізації державного регулювання соціальної динаміки суспільства на основі змішаної моделі господарювання та створення відповідної їй системи інститутів та інституцій забезпечення поступального цивілізаційного розвитку [13]. Соціалізація «відображає формування таких пропорцій розподілу ресурсів і доходів, таких

інститутів, правил і норм взаємодії економічних суб'єктів, які перетворюють економіку на інструмент поліпшення добробуту широких верств населення» [7, с. 53]. В цьому контексті Л.Л. Тонишева і Ю.В. Трохимова констатують, що соціалізація економіки означає «балансування інтересів соціальних груп населення при розробці і реалізації економічної політики із врахуванням діяльності суб'єктів господарювання» [15, с. 2]. О.І. Іляш підтримує точку зору, що «соціалізація економіки України передбачає наповнення усіх економічних реформ соціальним змістом, активізацію соціальної ролі держави, відпрацювання механізму взаємодії держави і суспільства в соціальній сфері, ... підвищення рівня життя населення» [10, с. 393].

Соціалізація як процес посилення соціальної спрямованості розвитку економічних систем та її вирішальний вплив на стабільний розвиток економіки у вітчизняній літературі досліджується з позицій якісного піднесення в розвитку соціальної сфери [12].

В науковій економічній літературі логічно обґрунтовується підхід до соціалізації економічних систем як на макрорівні, так і на мікрорівні. Соціалізація економіки на макрорівні як характеристика суспільних процесів трактується як усупільнення процесів виробництва, розподілу і споживання, а на мікрорівні – як характеристика зміни моделей поведінки людини. На думку І.С. Верховоди, обидва ці підходи стосуються «формування певних загальносуспільних пропорцій розподілу ресурсів і доходів, правил і норм соціальної взаємодії нерозривно пов'язано із змінами моделей господарської поведінки суб'єктів економічних відносин» [6, с. 53].

Розглядаючи соціалізацію сучасної ринкової економіки через призму розвитку соціального партнерства, як «системи інститутів та механізмів узгодження інтересів учасників виробничого процесу: працівників і роботодавців, заснованої на рівному співробітництві» [14, с. 165], М.Л. Яворська і О.В. Попадинець стверджують, що соціалізація в більшості випадків «ефективна як з економічної (особливо на мікрорівні), так і з соціальної точки зору» [16, с. 50].

Зустрічаються і інші трактування соціалізації економічних систем, зокрема, в контексті глобалізаційних процесів соціалізація розглядається як інструмент в теорії конвергенції (зближення) капіталізму і соціалізму [16].

Таким чином, суть соціалізації економіки проявляється через її функції: сприяння гармонії в системі економічних інтересів; формування соціальної основи для зростання ефективності виробництва; забезпечення соціального партнерства; формування соціального мислення. Наявність різних підходів до процесу соціалізації свідчить про те, що, соціалізація є багатоаспектним, багатовимірним соціально-економічним процесом, стосується всіх сфер суспільного життя, соціалізація ув'язує механізм функціонування економіки як на рівні макро-, так і на рівні мікроекономіки з іншими процесами та явищами суспільного життя.

Список використаної літератури

1. Абалкин Л.И. В поисках новой стратегии: в 4-х т. / Л.И. Абалкин. – М.: Вольное экономическое общество России, 2000, т. IV. – 820 с.
2. Башнянин Г.І. Ефективність дерегуляції економічних систем перехідного типу: методологічні проблеми метрологічного аналізу / Г.І. Башнянин, Г.С. Третьак. – Львів: ЛКА, 2008. – 502 с.
3. Башнянин Г.І. Ефективність соціалізації економічних систем: методологічні проблеми метрологічного аналізу / Г.І. Башнянин, Л.Я. Гончарук. – Львів: Новий Світ-2000, 2010. – 240 с.
4. Башнянин Г. І. Метрологічні економічні системи: Вступ у загальну теорію і методологію формування економічних параметрів / Г.І. Башнянин. – Львів: Новий Світ – 2000, 2005. – 1083 с.
5. Башнянин Г. І. Мікроекономічні ринкові системи: метрологічні проблеми аналізу ефективності функціонування / Г.І. Башнянин, І.М. Копич, І.О. Чупик. – Львів: ЛКА, 2001. – 182 с.
6. Быченко Ю.Г. Социализация экономики в России: проблемы и перспективы / Ю.Г. Быченко, Л.В. Логинова // Вестник Саратовского государственного технического университета. – 2009. – Т. 1. – №1. – С.262-272.

7. Верховод І.С. Соціалізація розподілу доходів в економіці України / І.С. Верховод // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2014. – № 2. – С. 51-56.
8. Галушка З. І. Соціалізація трансформаційної економіки: особливості, проблеми, пріоритети : монографія / З. І. Галушка; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці, 2009. – 408 с.
9. Зайцев Ю.К. Соціалізація економіки України та системна трансформація суспільства: методологія і практика : монографія / Ю.К. Зайцев. – К. : КНЕУ, 2002. – 188 с.
10. Іляш О.І. Взаємозв'язок рівня життя населення та оплати праці в умовах соціалізації економіки / О.І. Іляш, І.І. Радюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.13. – С.392-397.
11. Капильцова В.В. Соціалізація економічних відносин: аспекти людського розвитку / В.В. Капильцова // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2013. – № 2. – С. 80-84.
12. Куценко В.І. Соціальний вектор економічного розвитку : монографія / В. І. Куценко. – К. : Наукова думка, 2010. – 735 с.
13. Стеблянка І.О. Соціалізація економіки як наукове поняття генезису світової теорії добробуту / І.О. Стеблянка // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2013. – Вип. 7. – С.155-159.
14. Попадинець О.В. Напрямки і форми соціалізації капіталістичної економіки / О.В. Попадинець // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». – 2013. – № 21. – С. 163-167.
15. Тонишева Л.Л. Социализация экономики региона / Л.Л. Тонишева, Ю.В. Трохимова // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http : // www.science-education.ru/100-4994](http://www.science-education.ru/100-4994).
16. Яворська Л.М. Соціалізація економіки та капіталу / Л.М. Яворська, О.В. Попадинець // Вісник НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2013. – № 2. –С.41-50.